Hom.66. videtur euangelicum ſenſum. Sequitur enim. { Et qui odit animã ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. } ergo quod ſupra dictum eſt. Qui amat, ſubintelligit in hoc mundo. CHRY. Amat autem animam ſuam in hoc mundo, qui deſideria eius inconuenientia facit, odit autem eam, qui non cedit ei noxia concupiſcenti, & non dixit. qui non cedit ei, ſed Qui odit eã. Quemadmodum enim eorum qui odio habent nec vocem audire ſuſtinemus, nec viſum videre delectabile, ita & animam cum contraria iniungit, quæ Deo non placent, ca vehementia auertere oportet. THEO. Quia .n. valde onerosum erat audire, ꝙ oportet odire aiam, conſolatur per hoc quod addit. In hoc mundo, temporis indicans particularitatem, non enim in perpetuũ iubet aiam odio haberi, & emolumentum ponit cum dicit. { In vitam æternã cuſtodit eã } Tract.51. AVG. Sed vide ne tibi ſubrepat, vt teipſum interimere velis, ſic intelligendo ꝙ debes in hoc mundo odiſſe animam tuã, hinc .n. quidam maligni, atque peruerſi homicidæ flãmis ſe donant, aquis præſocant, præcipitatione colliduntur & pereunt, hoc Chriſtus nõ docuit, imo & diabolo præcipitium ſuggerenti reſpondit. Vade Sathanas. Cum ergo cauſæ articulus venerit, vt hæc conditio proponatur, aut faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut ab hac vita migrandum, cõminante mortem perſecutore, ibi oderis in hoc mundo animã tuam, vt in vitam æternã cuſtodias eam. Hom.66. CHRY. Dulcis quidem eſt præſens vita his qui affixi ſunt ei, ſi vero quis ad cælum reſpexerit, videns quæ ibi ſunt bona, cito contemnet vitam præſentem. Cũ enim appareret melior, contemnitur peior, in hoc ergo inducẽs Chriſtus ſubdit. { Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, } ideſt me imitetur, de morte hoc dicit, & de ea quæ per operã aſſequitur, oportet enim eũ qui miniſtrat & eũ cui miniſtrat ſequi. Tract.51. AVG. Quid ergo eſt miniſtrare Chriſto, in ipſis verbis agnoſcimus cum dicit. { Si quis mihi miniſtrat, } Miniſtrant ergo Ieſu, qui non quæ ſua ſunt quærunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, hoc eſt enim, me ſequatur, vias ambulet meas, non ſuas, non ea tm quæ ad miſericordiam pertinent corporalem, ſed omnia opera bona propter Chriſtum faciens, vſque ad illud opus magnæ charitatis, quod eſt animam pro fratribus ponere, ſed quo fructu? qua mercede? Sequitur. { Et vbi ego ſum, il. & miniſt. me. erit. } Gratis amatur, & operis quo miniſtratur illi, precium ſit eſſe cum illo. Hom.66. CHRY. Oſtendit autem per hoc ꝙ reſurrectio morti ſuccedet. Vbi autem ſum ait, quia in cælis ante reſurrectionem Chriſtus fuerat, igitur illic tranſmigremus animo & mente. Sequitur. { Siquis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus. } Tracta.51 AVGVSTINVS. Per hoc intelligitur expoſuiſſe vt ſupra dixerat, illic & miniſter meus erit. nam quem maiorem honorem accipere poterit adoptatus, quãm vt ſit vbi eſt vnicus? Hom.66. CHRYSOSTOMVS. Non autem dixit. Ego honorificabo eum, ſed pater meus, nondum enim de eo decentem opinionem habebant, ſed maiorem de patre.

animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Siquis mihi miniſtrat, me ſequatur. Et vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Siquis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus.

c Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater ſaluifica me ex hac hora: Sed propterea veni in horam hanc. Pater

Hom.66. c ¶ CHRY. Quia dominus ad paſſionem diſcipulos exhortatus fuerat, ne dicant ꝙ ipſe extra dolores exiſtens humanos, facile de morte philoſophatur, & nos admonet propter hoc ꝙ ipſe eſt ſine periculo, ideſt, oſtendit ꝙ & ipſe in agonia ſit, tamen propter vtilitatem mortem non recuſat. vnde dicit. { Nunc anima mea turbata eſt. } Tract.52. AVG. Audio qui in hoc mundo odit animam ſuam, in vitam æternam cuſtodit eam, & mundum contemnere accendor, & in cõtrario modo nihil eſt vita huius totus ſi mihi fuerit prolixior vapor, pro amore æternorum temporalia mihi cuncta vileſcunt, & ruſum dominum audio dicentem. { Nunc anima mea turbata eſt. } Sequi iubes animã meam, ſed turbari video animam tuam, quale fundamentum quæram ſi petra ſuccumbit? Agnoſco domine miſericordiam tuam, nam qui charitatis voluntate turbaris, multos in corpore tuo qui ſuæ infirmitatis neceſſitate turbantur, ne deſperando pereant, conſolaris. In ſe ergo caput noſtrum ſuſcepit membrorum ſuorum affectum, & ideo non eſt ab aliquo turbatus, ſed ſicut de illo ſupra dictum eſt, turbauit ſemetipſum. Hom.66. CHRYSOST. Appropinquans .n. de reliquo cruci, quod humanum eſt oſtendit, & naturam non volentem mori, ſed præſenti adhærentem vitæ, oſtendens quoniam non extra humanas paſſiones erat. ſicut enim eſurire non crimen eſt, ita neque præſentem vitam appetere, Chriſtus autem corpus a peccato mundũ habebat, non a naturalibus neceſſitatibus erutum: nunc igitur diſpenſationis eſt, non deitatis. Tract.52 AVGVST. Deniq; homo qui

F ſequi vult, audiat qua hora ſequatur, acceſſit forte hora terribilis, proponitur optio, aut faciendæ iniquitatis, aut ſubeundæ paſſionis, turbatur anima infirma, audi ergo quid ſubiungit. { Et quid dicam? } BEDA. Hoc eſt quid aliud niſi vt mẽbra mea inſtruantur? Pater ſaluifica me ex hac hora. Tract.52. AVG. Docuit te quem inuocares, cuius voluntatem tuæ voluntati ꝑponas, non ideo tibi videatur ex alto deficere, quia te vult ab initio proficere, hominis ſuſcepit infirmitatem, vt doceat eo triſtatum dicere, non quod ego volo, ſed quod tu vis, vnde ſubditur. { Sed prop.ve. in ho.hanc: pater glori.no. tu. } in ſua ſcilicet paſſione & reſurrectione. Hom.66. CHRY.

G clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælo dicens: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Turba ergo quæ ſtabat & audierat, dicebat tonitruũ eſſe factũ. Alii autem dicebant: Angelus ei locutus eſt. Reſpondit Ieſus & dixit: Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos. Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras.

q. d. Non habeo quid dicam, ereptionem quęrens. Propterea enim veni in horam hanc, ac ſi dicat: Etſi turbemur & tumultum patiamur, nõ fugiamus mortem, quia ego nunc turbatus, non dico vt effugiam, oportet enim ferre quod ſuperuenit, non dico: Eripe me ex hora hac, ſed contrarium dico, ſcilicet clarifica nomẽ tuum, oſtendit enim quoniam pro veritate moritur, gloriam Dei hoc vocans, & hoc euenit, futurum enim erat, vt poſt crucem conuerteretur orbis terrarum & cognoſceret nomen Dei & coleret, non ſolum patris, ſed etiam filii, ſed tamen hoc ſilet. Sequitur. { Venit ergo uox de cælo dicens: Et clarificaui, & iterum clarificabo. } Cap.2. GREGO. 28. Mor. Huiuſmodi verbis per angelum

H loquitur Deus: Et cum nil in imagine oſtenditur, ſed ſupernæ vocis verba audiuntur, & nimirum de cæleſtibus loquens verba ſua quæ audiri ab hominibus voluit, rationali creatura adminiſtrante formauit. Tract 52 AVGVST. Clarificaui autem dicit, anteq̃ facerẽ mundum, & iterum clarificabo, cum reſurget a mortuis. Vel aliter. { Clarificaui, } cum de Virgine natus eſt, cum miracula multa fecit, cum deſcendente ſpirituſancto in ſpecie columbæ mõſtratus eſt, & iterum clarificabo, cum reſurget a mortuis, cum exaltabitur ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloria eius. Sequitur. { Turba ergo quæ ſtabat & audierat, dicebat, tonitruũ factum eſſe. } Hom. 66. CHRYSOST. Aperta quidem & bene ſignificatiua erat vox, ſed cito ab eis euolauit quaſi a groſſioribus & carnalibus & deſidioſis, & hi quidem ſonitum tantum retinuerunt: alii vero quoniam articulata erat vox nouerant, quid autem ſignificauit non adhuc, de quibus ſubditur. { Alii dicebant. Angelus ei locutus eſt. } Sequitur. { Reſpondit Ieſus & dixit. Non

I propter me hæc vox venit, ſed propter vos. Tract.52. AVGVST. Hic oſtendit illa voce non ſibi indicatum quod iam ſciebat, ſed eis quibus indicari oportebat. Sicut autem vox illa non propter eum facta eſt, ſed propter eos: ſic anima eius, non propter ipſum, ſed propter eos turbata eſt. Hom. 66. CHRYSOST. Ad illud enim inſtat vox patris, quòd ſemper dicebant, quoniam non eſt ex Deo, qui enim a Deo glorificatur, qualiter non eſt ex Deo? Vbi vide ꝙ humilia propter eos facta ſunt, non quaſi filio auxilio indigente. Quia ergo dixit: { Clarificabo, } oſtendit conſequenter & modũ glorię, nam ſequitur. { Nunc iudicium eſt mundi. Tra. 52. AVGVST. Iudicium enim quod in fine expectatur, erit præmiorum pęnarumque æternarum, dicitur etiam iudicium non damnationis, ſed diſcretionis hoc vocabat hic iudicium, diſcretionem ſcilicet a ſuis redemptis diaboli expulſionem. vnde ſequitur. { Nunc & princeps mũdi huius eiicietur foras. } abſit vt diabolũ principem mundi ita dictum exiſtimemus, ut eum cæli & terræ dominari poſſe credamus, ſed mundus appellatur in malis hominibus qui

K toto orbe terrarum diffuſi ſunt. Sic ergo dictum eſt. Princeps huius mundi, ideſt, princeps malorum hominum, qui habitant in mundo. Appellatur etiam mundus in bonis, qui ſimiliter per totum orbem terrarum diffuſi ſunt, ideo dicit Apoſtolus. Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi; hi ſunt, ex quorum cordibus principes mundi eiicientur foras. præuidebat enim dominus poſt paſſionem & glorificationem ſuam per vniuerſum mundum multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intus erat, cui quando ex fide renuntiant eiicitur foras. Sed numquid de cordibus veterum iuſtorum non eſt eiectus foras? quomodo ergo dictum eſt, nunc eiicietur foras, niſi quia tũc quod in hominibus pauciſſimis factum eſt, nunc in multis magniſque populis iam mox futurum eſſe prædictum eſt? Quid ergo ait quiſpiam? quia diabolus eiicitur foras? iam fidelium neminem tentat, immo tentare non ceſſat, ſed aliud eſt intrinſecus regnare, aliud forinſecus oppugnare. Hom. 66. CHRYSOSTOMVS. Sed quale eſt iſtud iudicium quo diabolus foras eiicitur, exemplo id faciam

faciam manifeſtum, ſit aliquis debitores expetens, & feriat, & in vincula mittat. Deinde ex eadem dementia, & eum qui nihil debet ſub eundem carcerem ducat: hic & eorum quæ in alios fecit, dabit vindictam, ita & in Chriſto factum eſt. Eorũ enim quæ diabolus in nos fecit, per ea, quæ in Chriſtum auſus eſt, ſubſtinebit vindictam, & ne quis dicat. Qualiter mittetur foras, ſi te ſuperabit? ſubiungit. { Et ego ſi exalt.fue. a ter. om.tra.ad meipſum } Qualiter enim ſuperatur qui & alios trahit? hoc autem plus fuit dicere, q̃ reſurgã. Si enim hoc dixiſſet, nondum manifeſtum eſſet, quod traheret, dicẽdo vero { trahã, } vtrũque demonſtrat. Tract.52 AVG. Sed quæ oia trahit, niſi ex quibus diabolus eiicitur foras? non autem dixit omnes, ſed { omnia. } nõ enim omnium eſt fides: non itaque hoc ad vniuerſitatem hominum retulit, ſed ad creaturæ integritatem, ideſt ſpiritũ & animam, & corpus ad illud .ſ. quòd intelligimus, ꝙ viuimus, ꝙ viſibiles ſumus, aut ſi omnia ipſi homines intelligendi ſunt, omnia ꝑdeſtinata ad ſalutem poſſumus dicere, aut certe omnia hominum genera ſm innumerabiles differentias, quibus inter ſe præter ſola Homil. 66. peccata homines diſtant. CHRY. Qualiter igitur ſupra dixit, qm̃ pater trahit? quia .ſ. filio trahente, pater trahit. Dicit autem,

C { traham, } quaſi a tyranno detentos, & per ſeipſos nequeuntes accedere, & illius manus effugere. Tract. eodẽ AVG. Sed ſi exaltatus, inquit, fuero a terra: hoc eſt cum exaltatus fuero: non enim dubitat futurũ eſſe quod venit implere: nam exaltationem ſuam dixit in crucem paſſionem. vnde Euangeliſta ſubdit. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.

Et ego ſi exaltatus fuero a terra, omnia trahã ad meipſum. Hoc autẽ dicebat ſignificas qua morte eſſet moriturus.

d Reſpondit ei turba. Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in ęternum. Et quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis? Et quis eſt iſte filius hominis? Dicit ergo eis Ieſus. Adhuc modicũ lumen in vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ compræhendãt. Et qui ambulat in tenebris, neſcit quo vadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filii lucis ſitis. Hæc locutus eſt Ieſus, & abiit, & abſcondit ſe ab eis.

e Cum autem tanta ſigna feciſſet coram eis: non credebant in eum, vt ſermo Iſaiæ impleretur, quem dixit: Domine quis credidit auditui noſtro, & brachium domini, cui releuatum eſt? Propterea non poterant credere, qa iterum dixit Iſaias. Excecauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur & ſanem eos. Hęc dixit Iſaias quando vidit gloriam eiꝰ, & locutus eſt de eo. Verumtamẽ & ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phari-

Tract.eodẽ. d ¶ AVG. Cum intellexiſſent Iudæi, ꝙ dominus de ſua morte dixiſſet, proponunt ei quæſtionem quomodo ſe diceret moriturum. vnde dicitur. { Reſpondit ei turba. Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum. quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? } Memoriter tenuerunt, ꝙ dominus aſſidue dicebat ſe eſſe filium hominis. nam hoc loco non dixit. Si exaltatus fuerit filius hominis, ſed ſuperius dixerat. Venit hora, vt clarificetur filius hominis: hoc ergo in animo retinentes, inquiunt. Si Chriſtus manet in æternum, quomodo exaltabitur a terra, ideſt Hom.67. quomodo crucis paſſione morietur? CHRY. Hinc eſt videre,

D quoniam multa eorum, quæ parabolice dicebantur intelligebãt, quia enim præuenit de morte diſputans, audiẽtes hic exaltationẽ Tract.eodẽ. ſuſpicati ſunt hoc. AVG. Vel hoc eum dixiſſe intelligebant, quod facere cogitabant: non ergo eis verborum iſtorum obſcuritatem Ho.eadem. aperuit infuſa ſapientia, ſed ſtimulata conſcientia. CHRY. Et vide qualiter malitioſe interrogant. non enim dixerunt. Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus nihil patitur. In multis enim ſcripturarum locis, & paſſio, & reſurrectio ſimul ponitur, ſed quoniã manet in æternum, & nimirum hoc non erat contrarium. Immortalitati enim per paſſionem, non eſt factum impedimentum, ſed æſtimauerunt per hoc oſtendere eum non eſſe Chriſtum, quoniã Chriſtus manet in æternum, deinde ſubdunt. { Quis eſt iſte filius hominis? } hoc malitioſe. q.d. Non dicas ꝙ propter odium tuum hoc dicamus: ecce enim non nouimus, de quo dicis. Sed Chriſtus reſpondit, oſtendens quoniam paſſio non prohibet manere eum in æternum. vnde ſubditur. { Dixit ergo eis Ieſus. Adhuc modi.

E lu. in vobis eſt, q.d. Adhuc paruo tempore ego lux vobiſcum ſum, per hoc oſtendens ꝙ mors eius tranſmigratio eſt: etenim lux ſo- Tract.eodẽ. laris non interimitur, ſed parum recedens rurſus apparet. AVG. vel aliter. Modicum lumen in vobis eſt per hoc, ꝙ intelligitis, qa Chriſtus manet in æternum, ergo ambulate, accedite, totum intelligite, & moriturum Chriſtum & victurum in æternum dum Ho. eadem. lucem habetis. CHRY. Hic dicit tempus totum præſentis vitæ, & ante crucem, & poſt crucem. multi enim poſt crucem credide- Tract.eodẽ. runt in eum, vt non tenebræ vos compræhendant. AVG. Si .ſ. eo modo credideritis Chriſti ęternitatem, vt negetis in eo mortis Ho.eadem. humilitatem. Sequit. { Et qui am. in tene. ne. quo vadat CHRY. Quanta denique Iudæi nunc agunt & neſciunt quid agũt, ſed vt in tenebris ambulantes, putant rectã qdẽ incedere viam, contrariam autem vadunt, propterea ſubdit: { Dum lucem habetis, credi Tract.eodẽ. te in lucẽ. } AVG. i. dum aliquid veri habetis, credite in veritatẽ,

A vt renaſcamini veritati. vnde ſequit. Vt filii lucis ſitis. CHRY. Ho. eadem. Quod eſt filii mei. In principio autem Euãgeliſta dicit, ꝙ ex Deo nati ſunt, hoc eſt ex patre: hic autem ipſe dicitur hos generare, vt diſcas quoniã vna eſt actio patris, & filii. Sequitur. { Hæc locutus eſt Ieſus, & abiit, & abſcondit ſe ab eis. AVG. Non ab eis, qui cre- Tra.eodem. dere, & diligere cœperunt, ſed ab eis, qui videbant, & inuidebãt. Cum autem ſe abſcõdit, noſtræ infirmitati conſuluit, non ſuæ poteſtati derogauit. CHRY. Sed cum Ho.eadem. nec lapides leuarent, nec blaſphemarent, cuius gratia occultatus eſt? corda enim rimatus nouerat furorem in eis ſæuientẽ, & non expectauit, vt in opus exirent, ſed occultatur, mitigans eorum inuidiam. Ho.eadem.

e ¶ CHRY. Nouerat dominus feruẽtem animum Iudæorum, & occiſionem meditantem: & ideo occultatus eſt, & hoc occulte inſinuauit Euangeliſta ſubdens. { Cũ aũt tanta ſi. fe.co.eis, non cre.in eum. } THEO. Non autem modicę iniquitatis fuit tantis ſignis non credere, ea vero ſigna cõmemorat, quæ ſupra ſunt poſita. CHRY. Ne quis autem dicat. Hom.61. Cuius gratia venit Chriſtus, non nouerant, ꝙ non ei intenderẽt: & ideo ad hoc excludendum inducit etiam Prophetas hoc ſcien-

C tes, propter quod ſequitur. { Vt ſermo Iſaiæ impleretur, quem dixit. Domine, quis credidit auditui noſtro, & brachium domini, cui reuelatum eſt? } ALCVI. Quis pro raritate poſuit, quia qđ ſancti prophetæ a Deo audierunt, & populo prædicauerunt, pauciſſimi crediderunt. AVG. Satis autem oſtendit brachium domi- Tract.53. ni ipſum Dei filium nuncupatum: non ꝙ Deus pater figura detinetur carnis humanæ, ſed quia omnia per ipſum facta ſunt: ideo brachium domini dictum eſt. Si enim aliquis homo tanta poteſtate præualeret, vt ſine vllo motu corporis ſui quod diceret fieret verbum eius, brachium eius eſſet. Non autem patet occaſio erroris his, qui dicunt, quia ſolus pater eſt, ſi brachium eius eſt filius non enim duæ, ſed vna perſona eſt homo, & brachium eius. non intelligentes quomodo verba de rebus aliis ad res alias propter aliquam ſimilitudinem transferantur. Quidam autem inter ſe muſſitant, quæ culpa fuit Iudæorum, ſi neceſſe erat, vt ſermo Iſaiæ impleretur. Quibus reſpondemus Deus præſcium futurorum per Prophetam prædixiſſe, infidelitatem Iudæorum non feciſſe, non

D enim propterea quemquam Deus ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata iam nouit, ipſorum enim præſciuit peccata non ſua, fecerunt erunt ergo peccatum Iudæi quod facturos eſſe prædixit, quem nihil latet. CHRY. Quod ergo dixit, vt ſermo Ho. eadem. Iſaiæ Prophetæ impleretur ly Vt, non cauſale eſt, ſed euẽtus. Nõ enim quia dixit Iſaias non crediderũt, ſed quia non erant credituri, propterea Iſaias dixit. AV. Sed ea quæ ſequunt. profundiorẽ fa- Tract.53. ciũt qõnem, adiungit enim & dicit. { Propterea non po.cre. quia ite.dixit Iſa. Exce.ocu.eo.& indu.cor.eorum vt non videant oculis, & non intelligant corde & conuer.& ſa.eos. } Si enim credere non poterant, quod peccatum eſt hominis non facientis quod nõ poteſt facere? Et quod eſt grauius ad Deũ cauſa refertur, quandoquidem ipſe excecauit oculos eorum, & indurauit eorum cor. nõ enim hoc ſaltem de diabolo dicitur, ſed de Deo, ſed quare non poterant credere? reſpondeo, quia nolebant. Sicut enim, ꝙ dominus negare ſeipſum non poteſt, laus eſt voluntatis diuinę, ita quòd il- Hom. eadẽ.

E li non poterant credere, culpa eſt voluntatis humanæ. CHRY. Hoc autem & in communi conſuetudine cuſtoditur, vt cum quis dicat. Non poſſum amare illum, vehementia voluntatis potentiã dicit. ſed Euangeliſta dicit. { Non poterant, vt oſtendat quoniam impoſſibile eſt mentiri Prophetam: non tamen propterea impoſſibile erat eos credere. nõ enim hæc prædixiſſet, ſi credituri eſſent. Tract. 53. AVG. Sed aliam cauſam iniquis dicit Propheta, non voluntates eorum, quia .ſ. Excecauit oculos eorum, &c. ſed hoc eſt etiam eorũ voluntatem meruiſſe, reſpondeo. Sic .n. excecat & obdurat Deus deſerendo, & non adiuuando, ꝙ occulto iudicio facere poteſt ini- Ho. eadem. quo non poteſt. CHRY. Neque enim dereliquit nos, niſi voluerimus nos, ſecundum illud Oſeæ. Oblitus es legis Dei tui, obliuiſcar & ego tui. hæc dicit oſtendens nos incipere derelictionem, & cauſam fieri perditionis. Sicut enim Sol infirmum offendit viſum, non ex propria natura: ita fit in his, qui non attendunt Dei ſermones,

Trac.53. mones, terrens autem auditores ſcriptura dicit. Excęcauit & in-
durauit. A V G. Quod autem addidit. { Et conuertantur, & ſa
nem eos, vtrum ſubaudiendum ſit non, ideſt non conuertantur:
etenim conuerſio de illius gratia eſt: an forte & hoc de ſupernæ
medicinę miſericordia factum intelligendum, vt quoniam ſuper-
be ſuam iuſtitiam cō
ſtituere volebant ad
huc deſererentur, &
excecarentur, vt of-
fenderent in lapidem
offenſionis, & imple-
retur facies corū igno
minia, atque humi-
liati quærerent non
ſuam, qua inflatur ſu
perbus, ſed iuſtitiam,
Dei qua iuſtificat im
pius. hoc enim mul-
tis eorum profecit in
bonū, qui de ſuo ſce-
lere compuncti, in
Chriſtum poſtea cre
diderunt. Sequitur.

ſæos non confitebantur, vt de Sy
nagoga non eiicerentur. Dilixe
runt enim gloriam hominum
magiſquàm gloriam Dei
e Ieſus autem clamauit & di-
xit. Qui credit in me, nō credit
in me, ſed in eum, qui miſit me.
G Et qui videt me, videt eum, qui
miſit me. Ego lux in mundum
veni, vt omnis qui credit in me,
in tenebris nō maneat. Et ſiquis
audierit verba mea, & non cuſto
dierit, ego non iudico eum. Non

{Hoc dixit Iſa. quando vi glo. eius, & lo. eſt de eo. } Vidit autem
non ſicuti eſt, ſed modo quodam ſignificatiuo, ſicut Prophetæ vi
ſio fuerat informanda. Nemo ergo vos fallat eorum, qui dicunt,
inuiſibilem patrem, & viſibilem filium, qui putant eum eſſe crea
turam. In forma enim Dei, in qua æqualis eſt patri, etiam filius
inuiſibilis eſt, vt aūt ab hominibus videretur, formam ſerui acce-
pit: oſtendit etiam ſe antequam ſuſciperet carnem oculis homi-
Hom.67 num, ſicut voluit in ſubiecta creatura non ſicuti eſt. C H R Y.
Gloriam autem hic dicit viſionem ſedentis in throno excelſo, &
alia, quæ ibi dicuntur. vnde ſequitur. { Et locutus eſt de eo. hoc ſcili-
cet, vidi Deum ſedentem, & quod audiuit vocem dicentem, quem
mittam, & quis ibit, &c. } Sequitur. { Verumtamen ex principib'
multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confite-
bantur, vt de Synagoga non eiicerentur, dilexerunt enim magis
gloriam hominum, quam gloriam Dei. A L C V I. Gloria Dei eſt
publice confiteri Chriſtum, gloria hominum eſt in mundanis glo
Tract. eodē. riari. A V G. Hos ergo improbauit Euangeliſta, qui in hoc greſ
ſu fidei ſi proficerent per amorem quē humanæ gloriæ ſunt pro
ficiendo ſuperarent.
Hom.68 F ¶ C H R Y. Quia autem humanæ gloriæ principes credentes
confiteri prohibebat. dominus contra hoc eis loquitur. vnde di-
citur. { Ieſus autem clamauit & dixit. Qui credit in me, non cre
dit in me, ſed in eum, qui miſit me. } quaſi dicat. Quid formida-
Tract. 54. tis credere in me? in Deum fides peruenit per me. A V G. Quia
enim homo apparebat hominibus cum lateret Deus, ne puta-
rent eum hoc eſſe tantum quod videbant talem ac tantum ſe vo-
lens credi, qualis & quantus eſt pater. { Qui credit in me, inquit,
non credit in me, } ideſt in hoc quod uidet, { ſed in eum, qui me
miſit, } ideſt in patrem. nam ſi putauerit eum habere filios ſecun-
dum gratiam, non autem habere filium æqualem ſibi, atque
coæternum, nec credit in patrē, qui eum miſit, quia non eſt hoc
pater qui eum miſit. Ne autem putarent ſic voluiſſe intelligi pa-
trem, tamquàm multorum filiorum per gratiam generatorem,
non vnici verbi æqualis ſibi, continuo ſubiecit. { Qui videt me,
videt eum, qui miſit me. } quaſi dicat. Vſque adeo nihil diſtat in-
ter eum & me, vt qui me videt, videat eum, qui miſit me. Apoſto-
los ſuos certe ipſe dominus miſit, numquám tamen aliquis eorū
dicere auderet, Qui credit in me. Credimus enim Apoſtolo, ſed
non credimus in Apoſtolum. Filius autem recte vnigenitus di-
cit. { Qui credit in me, non credit in me, ſed credit in eum, qui
me miſit, } vbi non a ſe abſtulit credentes fidem, ſed voluit in for
Ho. eadem. ma ſerui remanere credentem. C H R Y. Vel dicit. Qui credit in
me, &c. quaſi dicat. Qui fluminis accipit aquam, non eam quæ eſt
fluminis accipit, ſed eam quæ eſt fontis, volens autem oſtendere,
quoniam non eſt credere in patrem, non credentem in eum. ſub-
iungit. { Qui videt me, videt eum, qui me miſit. } quid igitur? Cor
pus eſt Deus? nequaquam: ſed conſideratio veri, quæ eſt per intel
lectum, hic viſio dicitur: deinde oſtendit eam, quæ ad patrem co-
gnitionem in hoc quod ſubdit. { Ego lux in mundum veni, } quia
enim pater lux vocatur, vbique eo hic vtitur nomine. Lucem au
tem ſe hic vocauit, eo quòd ab errore eri pt, & intellectuales tene
bras ſoluit. vnde ſubdit. { Vt omnis qui credit in me, in tenebris
Tra. eodem non maneat. } A V G. In quo ſatis manifeſtat omnes ſe in tenebris
inueniſſe, ſed ne in eis tenebris maneant, in quibus inuenti ſunt,
debent credere in lucem, quæ venit in mundum: dixit quodam lo
co diſcipulis ſuis. Vos eſtis lux mundi: non tamen eis dixit. Vos
lux veniſtis in mundum, vt omnis qui credit in vos, in tenebris
non maneat, lumina ergo ſunt omnes ſancti, ſed credendo illu-
Ho. eadem. minantur ab eo, a quo ſiquis receſſerit, tenebratur. C H R Y.

F Vt autem non exiſtimet, quod propter imbecillitatem eos, qui
ipſum contemnunt, illæſos dimittat: ſubiungit. { Et ſiquis au-
dierit verba mea, & non cuſtodierit, ego non iudico eum.
A V G V S T I N V S. Intelligendum eſt: Modo non iudico Trac.54.
eum: cum alio loco dicat. Pater omne iudicium dedit filio:
quare autem modo
non iudicat, oſten-
dit ſubdens. { Non
enim veni, vt iudi-
cem mundum, ſed vt
ſaluificem mundum,
ideſt vt ſaluum faciā
mundum: nunc ergo
eſt tempus miſericor
diæ, poſt erit iudicii.
C H R Y. Deinde vt Ho. eadem.
non pigriores ex hoc
fiant, terribile ſubdit
iudicium. { Qui ſper
nit me, & non accipit
verba mea, habet qui
iudicet eum. A V G. Trac.54.
Non dixit. Ego non

enim veni, vt iudicem mūdum,
ſed vt ſaluificem mundum. Qui
ſpernit me, & non accipit verba
mea, habet qui iudicet eum. Ser
mo quem locutus ſum, ille iudi-
cabit eū in nouiſsimo die. Quia
ego ex meipſo non ſum locutus,
G ſed qui miſit me pater, ipſe mihi
mandatum dedit quid dicam.
& quid loquar. Et ſcio quia mā
datum eius vita æterna eſt. Quæ
ergo ego loquor, ſicut dixit mihi
pater ſic loquor.

iudico eum in nouiſſimo die: hoc enim eſſet contrarium illi ſen-
tentiæ. Omne iudicium dedit filio. Expectantibus autem quiſ-
nam eſſet ille, ſecutus adiunxit. Sermo quem locutus ſum, ille
iudicabit eum in nouiſſimo die. Satis manifeſtauit ſeipſum in no
uiſſimo die iudicaturum, ſeipſum quippe locutus eſt, ſeipſum an
nunciauit: aliter itaque iudicabuntur qui non audierunt, ali-
ter qui audierunt & contempſerunt. A V G V S T I N V S 1. de Cap.12.
Trinitate. Ideo autem indicat verbum quod locutus eſt filius,
quia ipſo autem non ſolo locutus eſt filius. vnde ſequitur. { Quia ego ex
H meipſo non ſum locutus, per quod intelligi vult. Ego non ex
me natus ſum. Quæro itaque quomodo intelligamus, Ego non
iudicabo, ſed verbum quod locutus ſum iudicabit, cum ipſe ſit
verbum patris quod loquitur, vel ita. Ego non iudicabo ex po
teſtate humana, quia filius hominis ſum, ſed ego iudicabo ex po
teſtate verbi Dei, quia fili' Dei ſum. C H R Y S O S T O M V S. Hom.68.
vel aliter. Ego non iudico eum, ideſt non ſum cauſa perditionis
eius, ſed ipſe qui verba meā ſpernit. Verba enim quæ modo locu
tus ſum in ordine ſtabunt accuſatoris omnem tollentia excuſa
tionem, & hoc eſt quod ſubdit. { Sermo quem locutus ſum, ille
iudicabit eum: & quis ſermo? { Quia ego ex meipſo non ſum lo
cutus, ſed qui miſit me pater, ipſe mihi mandata dedit quid di
cam, & quid loquar. Omnia igitur hæc propter eos dicebantur,
vt nullam habeant excuſationem. A V G V S T I N V S. Man Trac.54.
datum autem non quod filius non habeat, pater dedit, ſed in ſa
pientia patris quod eſt verbum patris, omnia mādata ſunt patris.
I Dicitur autem mandatum datum, quia non eſt a ſeipſo, cui dici
tur datum, & hoc eſt dare filio id, ſine quo numquam filius fuit,
quod eſt gignere filium, qui numquam non fuit. T H E O. Cum
enim verbum patris exiſtat filius, & quæ ſunt in mente patris re
uelat in integrum, mandatum accepiſſe dicit, quid ſit dicturus,
& quid loquatur. Sicut etiam noſtrum verbum ſi verum fateri
volumus ea profert, quæ ſuggerit mens. Sequitur. { Et ſcio quia
mandatum eius in vita æterna eſt. } A V G V S T I N V S. Si Tract. 54.
ergo vita æterna eſt ipſe filius, & vita æterna eſt mandatum pa-
tris, quid aliud dictum eſt, niſi quia ego ſum mandatum patris?
proinde & id quod adiungit, quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mi
hi pater, ſic loquor, non accipiamus, Dixit mihi, quaſi per ver-
ba locutus ſit vnico verbo: dixit ergo pater filio id, ſine
quo numquàm filius fuit, ſicut dedit vitam filio, non
quod neſciebat, vel non habebat, ſed quod ipſe fi-
lius erat. quid eſt autem, Sicut dixit mihi, ſic
loquor, niſi verbum loquor? Ita ille di-
xit, vt verax, ita iſte loquitur, vt
veritas: verax autem genuit
veritatem, quid ergo
iam diceret veri-
tati? non
enim
imperfecta erat veritas,
cui verum ali-
quod adde-
retur.

CAP.

C A P. X I I I.

THEO. Quia dominus tranſmigraturus erat de præ-
ſenti ſæculo, explicat qualem erga ſuos amicitiam ge
reret. vnde dicitur. { Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens
Ieſus, qa
venit hora eius, vt
tranſeat ex hoc mun
do ad patrem, cum di
lexiſſet ſuos, qui erāt
in mūdo, in finem di
lexit eos. } B E D A.
Plurimas ſiquidem fe
ſtiuitates Iudæi habe
bant, ſed apud eos in
ſignior, atque cele-
brior erat Paſchæ fe-
ſtiuitas, propter qđ
ſignanter dicit. { An-
te diē feſtū Paſchæ. }
Trac.55. A V G. Paſcha, non ſi
cut quidā exiſtimāt,

C A P. X I I I.

ANte diē feſtum Paſchæ,
ſciens Ieſus quia venit
hora eius, vt trāſeat ex
hoc mundo ad patrem, cum di-
lexiſſet ſuos, qui erant in mundo
in finem dilexit eos. Et cœna fa-
B cta, cū diabolus iam miſiſſet in
cor, vt traderet eū Iudas Simo-
nis Scariothis, ſciēs quia omnia
dedit ei pater in manus, & quia

græcum nomen eſt, ſed hebræum: opportuniſſime tamen occurrit
in hoc nomine quædam congruentia vtrarumque linguarum, qa
enim pati græce Paſchin dicitur: ideo Paſcha, paſſio putata eſt, vel
hoc nomen a paſſione ſit appellatum: in ſua vero lingua, hoc eſt
in hæbrea, Paſcha tranſitus dicitur: propterea, quia tunc primum
Paſcha celebrauit populus Dei, quando ex Aegypto fugientes, ru
brum mare tranſierunt: nunc ergo figura illa prophetica in verita
te completa eſt, cum ſicut ouis ad immolādum ducitur Chriſtus,
cuius ſanguine illinitis poſtibus noſtris, ideſt cuius ſigno crucis ſi
C gnatis frontibus noſtris a perditione huius ſæculi, tamquam a ca-
ptiuitate Aegyptiaca liberamur, & agimus ſaluberrimum tranſi-
tum, cum de diabolo tranſimus ad Chriſtum, & ab iſto inſtabili ſæ
culo, ad eius fundatiſſimum regnum. Hoc itaque nomen, ideſt Pa
ſcha velut interpraetans nobis Euangeliſta dicit. { Sciens quia ve-
Homi.69. nit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem. } Ecce Paſcha,
ecce tranſitus. C H R Y. Non ſolum autem tunc ſciens, ſed olim.
Tranſitum eius mortem vocat. Relicturus autem diſcipulos ma-
iorem eis demonſtrauit amorem. & hoc eſt quod dicit. { Cum di
lexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. } hoc eſt ni-
hil dereliquit eorum, quæ eum, qui valde amat, decens eſt facere:
non autem a principio hoc fecit, ſed maiora poſtea adiecit, vt eo-
rum augeat familiaritatem, & multam eis præparet conſolatio-
nem, ad ea quæ ſuperuentura erant: ſuos autem eos vocat ſecun-
dum familiaritatis rationem, quia & alios ſuos dicit ſecundum cō
ditionis rationem, vt cum dicitur. Sui eum non receperunt, addit
D autem, qui erant in mundo. quia ſui erant etiam defuncti, vt Abra
ham, Iſaac, & Iacob, ſed in mundo non erant. Hos ergo ſuos, qui
erant in mundo, manſit amans continue, & tandem perfectam ami
Tract.55. citiam circa eos oſtendit. & hoc eſt. { In finē dilexit eos. } A V G.
vel aliter. In finem dilexit eos, vt ipſi de hoc mundo ad ſuum ca-
put dilectione tranſirent. quid eſt enim. { In finem, } niſi in Chri-
ſtum? Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti, finis
perficiens, non interficiens. Video autem poſſe iſta verba quodam
humano modo etiam ſic accipi tamquàm vſque ad mortem Chri
ſtus dilexerit ſuos. Sed abſit, vt dilectionem morte finierit, qui nō
eſt morte finitus, niſi forte ſit ita intelligendum. Vſque ad mortē
dilexit eos. i. vſque ad mortem illum dilectio ipſa perduxit. Se-
quitur. { Et cœna facta, } ideſt iā peracta, & ad conuiuantium men
ſam vſumque perducta. Non enim ita debemus intelligere cęnam
factam, veluti iam conſumptam, atque tranſactam, adhuc enim cę
nabatur cum ſurrexit & pedes lauit diſcipulis. nam poſtea recu-
E buit & buccellam traditori dedit, ꝙ autem ait. { Cū iam diabolus
miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Scariothis } miſſio
iſta ſpiritualis ſuggeſtio eſt, & non fit per aurem, ſed per cogitatio
nem: diabolicæ enim ſuggeſtiones immittuntur, & humanis cogi
tationibus immiſcentur. Factum ergo iam fuerat in corde Iudæ
Homi.69. per immiſſionem diabolicam, vt traderet diſcipulus magiſtrum.
C H R Y. Hoc autem quaſi ſtupens interſeruit Euangeliſta, quo-
niam eum qui iam prodere ſtatuerat dominus lauit: oſtendit etiā
proditoris multam nequitiam, quoniam neque ſalutis eū commu
Tract. 55. nicatio detinuit, quod maxime conſueuit nequitiam detinere.
A V G. Locuturus autem Euangeliſta de tanta domini humili-
tate, prius eius celſitudinem voluit commendare, ad quod perti-
Cap.12. net quod dicit. { Sciens quia omnia dedit ei pater in manus: ergo
& ipſum traditorem. G R E G. 3. Morali. Sciebant enim, quòd in
manu ſua ipſos etiā perſecutores acceperat, vt ipſe in ſe ad vſum
pietatis intorqueret, quicquid eorum contra ſe malitia permiſſa
ſæuiret. O R I. Omnia enim tradidit ei pater in manus, hoc eſt
in opere eius, & poteſtate. Pater enim meus vſque huc, inquit,
operatur, & ego operor. vel omnia tradidit ei pater in manus, cun

A cta capientes, vt quælibet ei famulentur. C H R Y. Traditione. n. Hom.69.
hic ſalutem fidelium vocat. Cum autem audieris traditionē nihil
humanum ſuſpiceris: eum enim qui ad patrē eſt oſtēdit honorem
& cōcordiā. Sicut enim pater ei tradidit: ita ipſe patri: vnde Pau-
lus. Cum tradiderit, inquit regnum Deo, & patri. A V G. Sciens Tract. eodē.
etiam quia a Deo exi
uit, & ad Deum va-
dit, nec Deum cū in
de exiret, nec nos de-
ſerens cum rediret.
T H E O. Quia ergo
pater omnia ei com-
miſit in manus, ideſt
ſalutem ei commiſit
fidelium, decens repu
tabat quæcūque ſpe-
ctant ad ſalutem illis
oſtendere. { Sciens ēt
ꝙ a Deo exiuit, & ad
Deum vadit, } nulla-
tenus eius gloria mi-
nui poterat dum pe-

a Deo exiuit, & ad Deum vadit,
ſurgit a cœna, & ponit veſtimen
ta ſua, & cum accepiſſet lintheū,
præcinxit ſe. Deinde miſit aquā
in peluim, & cœpit lauare pedes
diſcipulorum, & extergere lin-
theo, quo erat præcinctus.
b Venit ergo ad Simonem Pe-
trum. Et dicit ei Petrus. Domi-
ne, tu mihi lauas pedes? Reſpon
dit Ieſus & dixit ei. Quod ego fa
cio, tu neſcis modo. ſcies autem

des diſcipulorum ablueret: neque enim gloriam vſurpauit: qui. n.
dignitatem vſurpant, minime condeſcendunt, ne diſſipent quod Tra. eodem.
incongrue ſibi diripuerunt. A V G. Cum ergo illi pater omnia de
diſſet in manus, ille diſcipulorum non manus, ſed pedes lauit, vt
cum ſe ſciret a Deo exiſſe, & pergere ad Deum, non Dei domini Hom.69.
ſed hominis ſerui impleuit officium. C H R Y. Hoc autem di-
gnum erat, eo ꝙ a Deo exiuit, & ad Deum vadit, vt vniuerſum
conculcaret tumorem. vnde ſequitur. { Surgit a cœna, & ponit
veſtimenta ſua, & cum accepiſſet linteum præcinxit ſe: deinde mi
ſit aquam in pel. & cœ. la. pe. diſ. & exter. lin. quo erat præcinctus. }
Vide qualiter humilitatem oſtendit non ſolum in lauando pedes,
ſed etiam aliter. Non enim antequam recumberet, ſed poſtquàm
reſederunt omnes: tunc ſurrexit, deinde non ſolum lauit, ſed ve-
ſtimenta deponit, linteū præcinxit & peluim implet, & non alii
impleri iuſſit, ſed omnia operat̄ oſtendens, quòd cum omni ſtudio
oportet talia facere. O R I. Myſtice autem prandium primus ci- Tomo.32.
bus eſſe dignoſcitur, & ante terminum diei ſpūalis, qui in vita p̄-
ſenti conſideratur, & his, qui introducuntur conueniens exiſtit:
cœna vero finalis, & his qui iam vltra progreſſi ſunt apponitur:
aliter quoque poterit quis aſſerere prandium fore intentionem
ſcripturarum antiquarum: cœnam vero recondita in nouo teſta-
mento myſteria. Puto autem, quòd qui vna cum Ieſu cœnant, &
& in finali vitæ præſentis die ſecum conuiuantur, egent lauacro
quodam, non vtique erga quod primorum, vt ita loquar corporis
& animæ, ſed quo ad vltima & poſtrema quæ terrę neceſſario hæ-
rent. Dicit autem, quòd cœpit lauare pedes. nam poſtmodum la-
uit, & finiuit loturam, quia pedes Apoſtolorum fuerunt contami
nati, iuxta illud. Omnes vos ſcandalizabimini iſta nocte in me.
Poſtea autem perfecit eos lauare, purgans eos, vt vltra non ſeden-
tur. A V G. Poſuit autem veſtimenta ſua, qui cum in forma Dei eſ Tract. 55.
ſet ſemetipſum exinaniuit: præcinxit ſe linteo, qui formam ſerui
accepit: miſit aquam in peluim vnde lauaret pedes diſcipulorum,
qui in terram ſanguinem fudit, quo immunditiam dilueret pecca
torum. Linteo autem quo erat præcinctus pedes quos lauerat ter
ſit, qui carne, qua erat indutus, Euangeliſtarum veſtigia conforta-
uit, & linteo quidem, vt ſe præcingeret poſuit veſtimenta, quæ ha
bebat, vt autem formam ſerui acciperet, quando ſemetipſum exi-
naniuit, non quod habebat depoſuit, ſed quod non habebat acce-
pit, crucifigendus ſane, ſuis expoliatus eſt veſtimentis, & mortuus
inuolutus eſt linteis, & tota eius paſſio noſtra purgatio eſt.
b ¶ O R I G. Sicut medicus plurium ægrotorum intentus cu- Tom.32.
ræ ab his, qui magis indigent, propriam curam incipit: ſic & Chri
ſtus, qui fœdos abluit pedes diſcipulorum exorditur ab his, qui ma
gis erant fœdi, & ſic vltimo venit ad Petrum quaſi minus aliis in-
digentē lotura pedū. vnde dicitur. { Venit ergo ad ſi. pe. } cui quo
dammodo ad reſiſtendū pene mūda pedū conſciētia perſuadebat.
vnde ſequitur. { Et dixit ei Petrus, domine, tu mihi lauas pedes?
A V G. Quid eſt Tu, quid eſt mihi? cogitanda ſunt potius q̄ dicē Tract.56.
da, ne forte quod ex his verbis aliquatenus quidem digne conce
pit anima, non explicet lingua. C H R Y. Vel ſi Petrus primus Hom.69.
erat, ſed credibile eſt proditorem ſtultum exiſtentem ante eum
recubuiſſe, quod Euangeliſta ſignificauit cum dixit. Cœpit laua-
re: deinde venit ad Petrum. T H E O. Ex quo patet, ꝙ non primit'
lauit Petrum: ex cæteris vero diſcipulis nullus tentauiſſet ante
Petrum lauari. C H R Y. Quæreret autem vtique quis, quare nul Hom.69.
lus eum aliorum prohibuit, ſed ſolus Petrus, qđ non parui amo-
ris, & verecundiæ erat. Ex hoc igitur mihi videtur prius ſolū pro-
ditorem lauiſſe: deinde ad Petrum veniſſe, & alios diſcipulos per
eum de reliquo caſtigatos. Si enim quemquam ex cæteris lauare
cœpiſſet, prohibuiſſet dominum. & dixiſſet quæ Petrus dixit.

O R I G.